

Postanowienie z dnia 28 lutego 2008 r., III CSK 245/07

Zwrot "kancelaria prawna" w firmie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może wprowadzać w błąd przez sugerowanie, że przedmiotem działania spółki jest świadczenie pomocy prawnej przez osoby będące adwokatami lub radcami prawnymi.

Sędzia SN Zbigniew Strus (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "Kancelarii Prawnej S.T.", sp. z o.o. w organizacji w K. o rejestrację, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 lutego 2008 r. skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 20 kwietnia 2007 r. oddalił skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

"Kancelaria Prawna S.T.", spółka z o.o. w organizacji złożyła wniosek o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Wspólnicy jako przedmiot działalności spółki wskazali m.in. prowadzenie działalności prawniczej. W umowie spółki działalność tę wymienili obok wielu innych rodzajów zamierzonej aktywności.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2007 r. oddalił apelację wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego, oddalającego wniosek ze względu na niezgodność treści dołączonych do wniosku dokumentów z przepisami prawa (art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.). Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu pomocy prawnej jest dopuszczalne jedynie w razie zachowania szczególnych wymagań ustawowych. Artykuł 6 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca o swobodzie działalności gospodarczej (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 155,

poz. 1095 ze zm. – dalej: „u.s.d.g.”) stanowi, że podjęcie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach, z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa.

Warunki dotyczące świadczenia pomocy prawnej określają przepisy ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz. U z 2002 r. Nr 123, poz. 1058 ze zm. – dalej: „Pr.adw.”) oraz ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059 ze zm. – dalej: „u.r.p.”). Zgodnie z art. 4 ust. 1 Pr.adw., zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami, w myśl zaś art. 4a ust. 1, adwokat wykonuje zawód w kancelarii adwokackiej, w zespole adwokackim oraz w spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej lub komandytowej, przy czym wspólnikami w spółkach cywilnej, jawnej i partnerskiej oraz komplementariuszami w spółce komandytowej mogą być wyłącznie adwokaci lub adwokaci i radcowie prawni, a także prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 126, poz. 1069), a wyłącznym przedmiotem działalności takich spółek jest świadczenie pomocy prawnej. Podobnie art. 6 ust. 1 u.r.p. stanowi, że zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami, a według art. 8 ust. 1 u.r.p., radca prawny wykonuje zawód w ramach stosunku pracy, na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej lub komandytowej, przy czym wspólnikami w spółkach cywilnej, jawnej i partnerskiej oraz komplementariuszami w spółce komandytowej mogą być wyłącznie radcowie prawni lub radcowie prawni i adwokaci, a także prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej, a wyłącznym przedmiotem działalności takich spółek jest świadczenie pomocy prawnej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, z przytoczonych przepisów wynika, że działalność prawna nie jest wolna od ograniczeń; mogą ją wykonywać tylko podmioty do tego uprawnione przez Prawo o adwokaturze oraz ustawę o radcach

prawnych i tylko w odpowiedniej formie. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest dopuszczalną formą wykonywania zawodu nie tylko przez adwokata, ale i radcę prawnego. Oceny tej nie podważa art. 19 u.s.d.g., stanowiący, że jeżeli przepisy szczególne nakładają obowiązek posiadania odpowiednich uprawnień zawodowych przy wykonywaniu określonego rodzaju działalności gospodarczej, przedsiębiorca jest obowiązany zapewnić, aby czynności w ramach działalności gospodarczej były wykonywane bezpośrednio przez osobę legitymującą się posiadaniem takich uprawnień zawodowych. Posłużenie się przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością przy wykonywaniu usługi prawnej radcą prawnym zatrudnionym przez nią na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia nie zmieniłoby tego, że stroną umowy o świadczenie pomocy prawnej byłaby ta spółka. Nie może mieć wpływu na powyższą ocenę także fakt, że w obrocie funkcjonują spółki kapitałowe prowadzące działalność prawniczą pod nazwą kancelarii prawnych, podstawą bowiem rozstrzygnięcia sprawy powinno być wyłącznie obowiązujące prawo.

W konsekwencji Sąd Okręgowy przyjął, że jeżeli spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie mogą prowadzić działalności prawnej, to wnioskodawczyni – będąca taką spółką – nie jest uprawniona do zamieszczenia w swej nazwie słów „kancelaria prawna”.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie art. 4 ust. 1 i art. 4a ust. 1 Pr.adw., art. 6 ust. 1 i art. 8 ust. 1 u.r.p., art. 20 i 22 Konstytucji oraz art. 6 i 19 u.s.d.g.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, w ramach norm konstytucyjnych mieści się możliwość świadczenia pomocy prawnej w zakresie niewymagającym szczególnych kwalifikacji przez osoby nienależące do prawniczych zawodów zaufania publicznego (wyroki z dnia 21 maja 2002 r., K 30/01, OTK-A Zb.Urz. 2002, nr 3, poz. 32, z dnia 26 listopada 2003 r., SK 22/02, OTK-A Zb.Urz. 2003, nr 9, poz. 97, oraz z dnia 19 kwietnia 2006 r., K 6/06, OTK-A Zb.Urz. 2006, nr 4, poz. 45). Skarżąca trafnie więc wskazała, że z art. 4 ust. 1 i art. 4a ust. 1 Pr.adw. oraz art. 6 ust. 1 i art. 8 ust. 1 u.r.p., interpretowanych w zgodzie z Konstytucją, nie wynika, iż wykonywanie wszelkich czynności w zakresie świadczenia pomocy prawnej jest zastrzeżone wyłącznie dla adwokatów i radców prawnych. Świadczenia z zakresu usług prawnych zostały w art. 4 ust. 1 Pr.adw. i art. 6 ust. 1 u.r.p. zdefiniowane

bardzo ogólnie, przez wskazanie, za pomocą zwrotu „w szczególności”, jedynie przykładowego, a zatem otwartego katalogu czynności. Przepisy te nie mogą być postrzegane jako normy zakazujące udzielania jakiegokolwiek pomocy prawnej przez osoby niebędące adwokatami ani radcami prawnymi, gdyż ograniczenia w zakresie wolności działalności gospodarczej muszą wynikać z ustawy w sposób jednoznaczny (art. 22 Konstytucji).

Podstaw do odmiennego wniosku nie daje orzeczenie o niekonstytucyjności art. 4 ust. 1a Pr.adw. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r., K 6/06). Zgodnie z art. 4 ust. 1a Pr.adw., przepis ust. 1 tego artykułu nie stanowił przeszkody do świadczenia określonej w nim pomocy prawnej przez osoby posiadające wyższe wykształcenie prawnicze, z wyjątkiem zastępstwa procesowego, chyba że osoby te działały na podstawie art. 87 § 1 k.p.c. w charakterze pełnomocnika pozostającego w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodził w zakres tego zlecenia, bądź też sprawującego zarząd majątkiem lub interesami strony. Orzeczenie o niezgodności art. 4 ust. 1a Pr.adw. z Konstytucją nie uzasadnia wspomnianego wniosku, ponieważ przepis ten nie został uznany za niekonstytucyjny dlatego, że stwarzał możliwość świadczenia pomocy prawnej przez osoby niewykonyjące zawodu zaufania publicznego, lecz dlatego, że odsyłając do „wyliczenia czynności podejmowanych w ramach wykonywania zawodu adwokata” określał, niezgodnie z art. 2 Konstytucji, świadczenie przez te osoby pomocy prawnej w sposób mogący wprowadzać klientów w błąd.

W myśl art. 87 k.p.c., w zasadzie wyłącznie dla adwokatów i radców prawnych zastrzeżone jest jedynie reprezentowanie stron w postępowaniu przed sądem w sprawach cywilnych. Adwokaci i radcowie prawni mogą reprezentować strony w postępowaniu przed sądem w sprawach cywilnych, tak samo jak wykonywać wszelkie inne czynności z zakresu pomocy prawnej, pełniąc zawód w formach określonych odpowiednio w art. 4a ust. 1 Pr.adw. oraz art. 8 ust. 1 u.r.p. Takie natomiast czynności z zakresu pomocy prawnej jak np. doradztwo prawne, ogólne konsultacje, sporządzanie opinii, przygotowanie projektów umów, redagowanie różnego rodzaju pism mogą być wykonywane, w ramach działalności gospodarczej na podstawie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, również przez osoby niebędące adwokatami ani radcami prawnymi, a formą prawną prowadzenia takiej działalności mogą być także spółki kapitałowe, a więc i spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Nie można jednak podzielić wyrażonego w skardze kasacyjnej zapatrywania, że te usługi prawnicze, które są zastrzeżone dla adwokatów lub radców prawnych, wolno spółkom kapitałowym wykonywać dla swych klientów, zgodnie z art. 19 u.s.d.g., przy pomocy zatrudnionych w tych spółkach na podstawie umów o pracę lub umów zlecenia radców prawnych. Sprzeciwia się temu, jak zresztą wykonywaniu wszelkich czynności przez radców prawnych zatrudnionych w spółce kapitałowej dla jej klientów, przepis art. 8 ust. 1 u.r.p. Wprawdzie art. 8 ust. 1 u.r.p. pozwala radcy prawnemu wykonywać zawód w ramach stosunku pracy lub umowy zlecenia – po uchyleniu art. 8 ust. 2 u.r.p. nawet z jednoczesnym wykonywaniem go w innych przewidzianych w art. 8 ust. 1 u.r.p. formach – jednakże chodzi tu wyłącznie o świadczenie pomocy prawnej na rzecz pracodawcy lub zleceniodawcy.

Sąd Okręgowy trafnie wyjaśnił, że posłużenie się przez spółkę kapitałową przy wykonywaniu zleconej jej usługi prawnej zatrudnionym w niej radcą prawnym nie usunęłoby tego nie dającego się pogodzić z art. 8 ust. 1 u.r.p. skutku, że stroną umowy o świadczenie pomocy prawnej byłaby ta spółka. Niemniej wspomniana możliwość posłużenia się przez spółkę kapitałową przy wykonywaniu zleconej jej usługi prawnej zatrudnionym w niej radcą prawnym, choć zagrażająca prawidłowemu stosowaniu art. 8 ust. 1 u.r.p., nie uzasadnia oddalenia wniosku o wpis takiej spółki do rejestru. Wystarczającym środkiem przeciwdziałania sygnalizowanej możliwości naruszania art. 8 ust. 1 u.r.p. jest niedopuszczenie radcy prawnego wykonującego zawód niezgodnie z art. 8 ust. 1 u.r.p. do reprezentowania strony w sprawie oraz instrumenty kontroli, w tym kontroli podatkowej.

Mimo częściowo błędnego uzasadnienia, samo jednak zaskarżone rozstrzygnięcie odpowiada prawu. Badanie przez sąd rejestrowy zgodności dołączonych do wniosku dokumentów pod względem formy i treści z przepisami prawa (art. 23 ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym) obejmuje także firmę wymienioną we wniosku o wpis do rejestru. Określona we wniosku firma podlega ocenie sądu rejestrowego m.in. z punktu widzenia wymagań zawartych w art. 43³ k.c. W szczególności, zgodnie z art. 43³ § 2 k.c., firma nie może wprowadzać w błąd, zwłaszcza co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności przedsiębiorcy, miejsca działalności, źródeł zaopatrzenia. Jeżeli zaś chodzi o firmę wnioskodawczyni, może ona wprowadzać w błąd co do przedmiotu działalności, a mianowicie sugerować przeciętnemu klientowi, że przedmiotem działalności wnioskodawczyni jest świadczenie pomocy prawnej przez osoby należące do takich

prawniczych zawodów zaufania publicznego, jak zawód adwokata lub radcy prawnego. Wprawdzie firma wnioskodawczyni nie zawiera będących chronionymi prawem tytułami zawodowymi wyrazów „adwokat” (art. 1 ust. 4 Pr.adw.) lub, „radca prawny (art. 1 ust. 2)”, niemniej występujący w niej zwrot „kancelaria prawna” może ze względu na kojarzenie przez przeciętnego klienta wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego z prowadzeniem działalności w ramach kancelarii adwokackiej lub radcowskiej uzasadniać przekonanie klienteli, że objęte działalnością wnioskodawczyni usługi prawne są świadczone przez adwokatów lub radców prawnych. Dodatkowym czynnikiem mogącym utwierdzać klientów w takim błędnym przekonaniu jest łacińska nazwa kancelarii prawnej. Przeciętnemu klientowi taka nazwa może się kojarzyć bardziej z kwalifikowaną pomocą prawną świadczoną przez adwokatów lub radców prawnych aniżeli z mniej skomplikowanymi usługami prawniczymi spełnianymi przez osoby nienależące do prawniczych zawodów zaufania publicznego.

Niezależnie od tego firma wnioskodawczyni wprowadza w błąd co do zakresu prowadzonej działalności. Działalność prawnicza w umowie spółki, objętej rozpatrywanym wnioskiem o wpis, została wskazana jako przedmiot spółki obok wielu rodzajów aktywności, jak w szczególności usługi związane z zagospodarowaniem terenów zieleni, wydawanie książek, działalność poligraficzna, usługi w zakresie instalowania, naprawy i konserwacji nadajników telewizyjnych oraz radiowych, wykonywanie robót ogólnobudowlanych związanych ze wznoszeniem budynków, wykonywanie konstrukcji oraz pokryć dachowych, wykonywania specjalistycznych robót budowlanych itd. (...)

W takiej sytuacji wymieniona we wniosku firma, sugerująca, że działalność prawnicza stanowi, jeżeli nie jedyny, to w każdym razie główny przedmiot działalności wnioskodawczyni, jest niewątpliwie nieadekwatna w stosunku do określonego w umowie spółki zakresu działalności wnioskodawczyni.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.